

5-мавзу. Икки йиллик ва кўп йиллик гул ўсимликларни таърифи

Режа:

1. Икки йиллик гул ўсимликларни қисқача таърифи
2. Икки йиллик гул ўсимликлари вакиллари
3. Кўп йиллик гул ўсимликларни умумий хусусиятлари
4. Кўп йиллик гул ўсимликлари вакиллари

Икки йиллик гул ўсимликларининг қисқача таърифи

Етиштиришнинг иккинчи йилида манзарали ўсимликка-икки йиллик ўсимлик деб айтилади, яъни икки йиллик ўсимликларга уруғи баҳорда ёки ёз бошларида экилиб, кейинги йили гулловчи ўсимликлар киради. Алоҳида ўсимликлар ва уларнинг айрим турлари биринчи йилдаёқ гуллаши мумкин (масалан, виола), аммо кучли ривожланиш ва кўп гуллаш иккинчи йилда кузатилади. Шундай қилиб биринчи йили ўсимликда илдиз олди барглари, иккинчи йили эса гулпоялари, гуллар ва уруғлар ривожланади.

Деярли барча икки йилликлар кўп йиллик ўсимликлардир, аммо учинчи ва кейинги йилларда вегетация давом этса ҳам, туплари пала-партиш, гуллари ва гулбарглари майда бўлади ҳамда ўзининг манзарали қиёфасини йўқотади. Бундан ташқари, ҳаётининг учинчи йилида қишдан чиққан ўсимликлар сони кескин камади, улардан кўпчилиги нобуд бўлади. Икки йилликларни асосан март апрел ойларида яшиқлар, иссиқхоналар, кўчатзорлар ёки очик ернинг жўякларига экилади. Бир йилликлар сингари янги жойга кўчириб кўчат қилинади. Доимий жойига ёки захирадаги жўякларга улар май-июн ойларида акилади. Айрим ҳолларда виола сингари незабудка, маргариткалар ҳам эрта баҳорда гуллаши учун октябрда экилади.

Ҳаётининг "иккинчи йилида парвариш-тупроқни юмшатиш, ўташ, суғориш ва озиклантиришдан, зарурий ҳолларда каноппларга тортиш ва қуриган гуларни кесилдан иборатдир. Иккинчи вегетация даврида икки марта 10 л. сувга 15 г. аммиакли селитра, 30 г. суперфосфат ва 8-10 г. калий хлор қўшган ҳолда (2-3 м² кўкаламзорлаштириш майдони) озиклантирилади. Икки йиллик ўсимликлар гулзорларни баҳорги безашда ишлатилади, чиннигул, насперстянка, ўрта қўнғироқгул қабилар. Кўпгина икки йиллик ўсимликларни эрта баҳорда тезлаштириб етиштириш учун қўллаш мумкин. Кенг тарқалган икки йиллик ўсимликларнинг қисқача тавсифлари қуйида келтирилади:

Виола, уч рангли бинафша, анютаннинг кўзлари биологик хусусиятларига кўра кўп йиллик ўсимлик, лекин манзарали боғдорчиликда икки йиллик, айрим ҳолларда эса бир йиллик сифатида ишлатилади. Бинафшагуллилар оиласига мансуб. Европа ва Осиёда тарқалган 45 га яқин турлари маълум. Виоланинг боғ шакллари уч рангли бинафша ва айрим бошқа турларини гибридланиш ва танлаш натижасида келиб чиққан. Виола маълум даражада кенг тарқалган, эрта ва узоқ гулловчи, жуда ажойиб рангли ўсимликдир.

Ўсимликларнинг қуйидагича гуруҳлари мавжуд: 1) эрта гулловчи, 2) ўрта гулли, 3) йирик гулли.

Поялари шохли, баландлиги 20-30 см., барглари яшил юмалоқ ясси, нотекис шаклда, ҳажми 4 дан 16 см. гача ва ундан каттароқ. Оқ, сариқ, зангори, кўк, бинафша рангда. Ранги одагда ола-була бўлиб, бирбирига ўхшаш уч хил тусли, кичик сонли навларда эса бир хил бўлади. Ҳар бир гул 6-8 кун гуллайди. Ўсимлик экилган муддатга қараб, эрта баҳорда ёки бутун ёз давомида гуллайди. Ёз иссиғи бошланиши билан, кузда экилган ўсимлик гуллари майдалашади ва манзараси йўқолади. Қишда ва баҳорда экилган ўсимликлар ўз манзарасини бутун ёз давомида сақлайди. Алоҳида сўлиган гуллар билац ўсимликнинг манзаравий кўриниши пасаймайди. Уруғдан кўпайтирилади. Эрта баҳорда гуллаши учун уруғ кўчатзорлар ёки салқин иссиқхоналарга сепилади ва бошқа жойга кўчириб ўтказилади. Август-сентябр ойлари бошида доимий жойига кўчирилади. Ёзда ва эрта кузда гуллаши учун уруғ январда сепилади. Яшиқларга кўчат қилинади. Апрель ойида 20x10-15 см=; 'оралиқда доимий жойига экилади.

Қуёшли жойларда, юмшатирилган, етарли ўғитланган ва суғорилган қумлоқ тупроқда ҳам яхши ўсади, ҳам гуллайди. Виолани янги солинган гўнг устига экиш мумкин эмас. Соя жойда узоқроқ гуллайди. Қуруқ ҳавода кўпроқ суғорилади. Қишлаш вақтида виола кўпинча ивиш ва музлашдан зарар кўради. Клуббалар, рабаткалар, ҳошиялар, айвонлар, гулдонларда экиш учун ишлатилади.

Гренадин чиннигули биологик хусусиятига кўра кўп йиллик ўсимлик, аммо манзарали боғдорчиликда икки йиллик ўсимлик сифатида фойдаланилади. Голландия чиннигули гуруҳига киради. Чиннигуллилар оиласига мансуб. Жанубий Европадан келтирилган. Поялари тўғри, баландлиги 25 дан >70 см. гача, кучли тарвақайлаб кетгунича туплари тик туради. Барглари яшил рангда, гулларининг ўлчамлари 3 дан 6 см. гача, та гулбандида 3 дан 8 тагача бўлади. Ранги хилмахил-оқ, сариқ, пушти, қизил, бинафша. Бир хил тусда ҳам, ола-була (кам) ҳам бўлади. Гуллари оддийдан кучли серяпроққача бўлади, охириги, қоида бўйича уруғ бермайди. Уткир ёқимли ҳидга эга. Май ойи охиридан август ойи бошигача гуллайди. Кўп гуллагандан сўнг ўзининг манзарали кўринишини йўқотади.

Уруғдан, айрим ҳолларда қаламчалардан кўпайтирилади. Уруғларни экканда, туслари ва япроқлари турлича бўлган авлодлар олинади. Март ойининг охири апрел ойининг бошларида, айрим ҳолларда май ойида экилади. Кўчатлар 7-9-куни униб чиқади. Яшиқлар, совуқ иссиқхоналар ёки кўчатзорларга кўчириб кўчат қилинади. Июнь ойида доимий жойига экилади. Ўсимликлар орасидаги масофа 20-25 см. бўлади. Экилган йили калта, кучли шохланган новдали туп қилиб шакллантирилади. Очиқ, қуёшли жойларда, унумдор, қумоқ тупроқларда яхши ўсади ва гуллайди. Нам тупроқда ва совуқда касалланади. Ўсимликлар қиш олдида сичқонларга қарши ишлатилган захарли химикатлар (ТМТД ва бошқалар) билан дориланади ва қорақарағайнинг кесилган шохлари билан беркитилади. Шу мақсадда чиннигул томорқасининг атрофи қишда қор билан беркитиб зичланади. Қиш

давомида чиннигул чириши мумкин. Қиш тугаганда қуёшдан куймаслиги учун шохларини эрта олиб ташламаслик керак. Шохлар булутли ҳавода олиб ташланади. Асосан кесишга, айрим ҳолларда майсазорларда ва миксбордерларда ишлатилади.

Турк чиннигули, гулпопук-биологик хусусиятларига кўра чиннигулликлар оиласига мансуб кўп йиллик ўсимлик, аммо манзарали боғдорчиликда икки йиллик ўсимлик сифатида ишлатилади. Жанубий Европадан келтирилган. Тупларининг бўйи 35-50 см. гача етади, экилган йили барглари тўплами ҳосил бўлади. Гуллари оддий, айрим ҳолларда серяпроқ, диаметри 1,5-2,5 см., четлари майда тишли, кўп гулли гулбарглarga йиғилган, унинг диаметри 10-15 см. Ранги оқ, тўқ-қизил, бир тусли ва ола-була. Май-июн ойларида гуллайди. Гуллагандан сўнг ўсимлик ўз кўринишини йўқотади. Апрель ойида уруғни сепиш йўли билан кўпайтирилади. Салқин иссиқхоналар ва кўчатзорларга кўчириб кўчат қилинади. Август ойида доимий жойига экилади. Айрим ҳоллардагина ёзда ёки кузда очик ерга экиладн. Қаламча билан ҳам кўпайтириш мумкин. Экиш даврида ёки яганалагандан сўнг ўсимликлар орасидаги масофа 25-30 см. бўлиши лозим.

Қуёшли жойларда, қумоқ ўғитланган тупроқда яхши ўсади ва гуллайди. Парваришни севади. Қишда ўсимлик қора қарағай шохлари билан беркитилади. Асосан кесишга, айрим ҳолларда гулдонларга солиш учун ишлатилади.

Кўнғироқгул, кампанула биологик хусусиятларига кўра кўп йиллик ўрта минтақада икки йиллик ўсимлик сифатида ишлатилади. Кўнғироқгулдошлар оиласига мансуб. Жанубий Европа ва Осиёдан келтирилган. Унинг боғшакллари энг кўп тарқалган. Пояси шохланган, баландлиги 50 дан 90 см. гача. Тупи пирамидасимон, барглари билинар-билинемас кесилгансимон, илдизолди барглари эса бир жойга тўпланган. Гуллари букилган, диаметри 3 дан 8 см. гача, оддий ёки серяпроқ. Ранги оқ, пушти, зангори, бинашфа ва бошқа турли тусларда. Май-июл ойларида гуллайди. Гуллаб бўлгандан сўнг, ўсимлик манзарасини тўлиқ йўқотади. Сўлий бошлаган гуллар эрта олиб ташланса, кузда гуллаши мумкин.

Апрел ойи бошларида уруғ сепиш йўли билан кўпайтирилади, иссиқхоналар ёки кўчатзорларга кўчириб ўтказилади. Август ойида ўсимлик доимий жойига экилади. Бунда ўсимликлар орасидаги масофа 30-40 см. бўлиши керак.

Қуёшли жойларда, унумдор, оҳак билан ўғитланган, еуғориладиган ерларда яхши ўсади ва гуллайди, аммо ортиқча намлик бўлса зарарланади. Урта минтақанинг кам қорли қишларида ўсимлик устини ёпиш шарт, қурук ҳавода суғориш керак. Гуруҳларда, миксбордерларда экиш ва тезлаштириб етиштириш учун кесишга, тувак ўсимлиги сифатида ишлатилади.

Мальва, (гулхайри) штокроза гулхайрилар оиласига мансуб кўп йиллик ўсимлик, икки йиллик ўсимлик сифатида экилади. Урта Ер денгизи мамлакатлари ва Осиёдан келтирилган. Поялари тўғри, 'баландлиги 2-2,5 м. гача боради. Барглари жуда йирик, юраксимон шаклда. Ўсимликнинг бутун танаси барг билан қопланган. Гулларининг диаметри 8 дан 12 см. гача бўлиб,

марказий ўқда жойлашган, оддий ва серяпроқ. Ранги оқ, тўқ-қизил. Июн ойидан сентябр ойигача гуллайди. Гуллари тўкилгач ўз манзарасини йўқотади. Уруғи апрел ойида сепилиб кўпайтирилади. Иссиқхона ёки кўчатзорларга кўчириб экилади. Август ойида кўчатлар доимий жойига, ораси 40 дан 60 см. гача масофада экилади.

Ўсимлик қуёш яхши тушадиган жойларда, чуқур қавланган, унумдор тупроқли ерларда яхши ривожланиб чиройли манзара ҳосил қилади. Қурғоқчиликка чидамли. Кўчатлар ўсиш билан улар қаноп ипга тортилади. Қишда музлаши мумкин, -шунинг учун қуруқ барглар билан беркитиш лозим.

Гуруҳларда, миксбордерларда ва деворларнинг четларига экилади,

Маргаритка-биологик хусусиятига кўра кўп йиллик ўсимлик, боғдорчиликда икки йиллик сифатида ишлатилади. Қўқонгуллилар оиласига мансуб. Қалта пояли ўсимлик, баландлиги 18 см. га етади. Барглари чўзинчоқ бўлиб, илдиз олдида тўпланган, Гуллари оқ, пушти ва қизил рангда, оддий, серяпроқ, диаметри 3 дан 10 см. гача бўлган гулбарглар саватчасига тўпланган. Апрель ойида, айрим ҳолларда март ойи охирида гуллайди, чунки барглари ва ғунчалари қиш давомида қор тагида сақланади. Яхши парвариш қилинса кеч қузгача ҳам гуллайди. Гуллари алоҳида-алоҳида тўкилса ҳам ўсимлик манзараси йўқолмайди. Тупини бўлиш ва уруғ сепиш йўли билан кўпайтирилади. Тупни бўлиш қимматли шаклларни асраш -учун қўлланилади, чунки уруғдан кўпайтиришда турли тусли ва турли серяпроқ авлод олинади. Бўлинган туплар иссиқхона ромлари остида ёки _ ерда, кўп суғорилганда ва сояда яхши илдиз отади. Уруғлари апрел ойида сепилади. Салқин иссиқхона ёки кўчатзорга кўчириб ўтқазилар. Август ойида доимий жойига экилади. Баҳорда экиш ҳам мумкин, чунки маргаритка гуллаётган ҳолда ҳам кўчириб ўтқазиларга чидамли. Экишда ўсимликлар орасидаги масофа 15-20 см. бўлиши лозим.

Қуёшли ва соя жойларда ҳам, унумдор ҳамда сув ўтказувчан тупроқларда ҳам яхши ўсади ва кўп гуллайди. Клумбалар, рабаткалар, миксбордерлар, айвонлар, гулдонлар, майсазорларда экиш, ҳошиялар ҳосил қилиш учун тувак ўсимлиги сифатида ишлатилади.

Наперстянка, дигиталис-норичниклар оиласига кирувчи икки йиллик ўсимлик. Европа ўрта қисмининг тоғли районлардан келиб чиққан. Манзарали боғдорчиликда асосан қирмизи наперстянка ишлатилади. Ҳаётининг биринчи йилида илдиз олди барглари ҳосил бўлади. Иккинчи йилда тўғри, қаттиқ, баландлиги 60-150 см. бўлган поялар ҳосил бўлади. Барглари йирёк, илдиз олдидадан ўса бошлайди.

Гуллари букланган, ангишвона шаклини эслатади. Оқ, пушти, сариқ, қизил, оч бинафша рангда, кўпинча доғли бўлади. Барглари ва гуллари заҳарли. Июн ойидан август ойигача гуллайди. Гуллаб бўлгандан сўнг, ўсимлик манзараси йўқолади. Сўлиган гуллар кесиб ташланса, яна гуллайди. Уруғи апрел ойида сепиб кўпайтирилади. Ниҳоллар кўчатзорларга кўчириб ўтқазилар. Доимий ўсадиган жойига қузда]ёқи кейинги йилнинг баҳорида экилади. Айрим ҳолларда қиш олдида ҳам экиш мумкин. Узи кўпаяди. Экиш ёки яганалашда ўсимликлар орасидаги масофа 25-30 см. бўлиши лозим.

Қуёшли ва ярим соя жойларда, ўртача нам, торфли, яхши иситиладиган ва ўғитланган тупроқларда барқ уриб ўсади ва гуллайди, қурғоқчиликка чидамли. Гуруҳларда экиш учун ва миксбордерларда, тезлаштириб етиштиришда ишлатилади. Доривор ўсимлик сифатида ҳам қўлланилади.

Незабудка бурачниклар оиласига маисуб кўп йиллик ёки икки йиллик ўсимлик. Европадан келтирилган. Манзарали боғдорчиликда ботқоқ, альп ва ўрмон незабудкаси экилади. Ўсимлик шохли, баландлиги 15-40 см. Гуллари майда, диаметри 7-10 см. бўлган гулбаргларга йиғилган, ранги зангори, оқ, пушти. Эрта баҳордан июн ойи ўрталаригача гуллайди, секин-аста ўзининг манзарасини йўқотади. Июн ойи ўрталарида гулдонлардаги незабудка бошқа ўсимликларга алмаштирилади.

Май-июн ойларида уруғ сепиш билан кўпайтирилади. Салқин иссиқхоналар ёки жўякларга кўчириб кўчат қилинади. Август-сентябр ойларида ўсимликлар доимий ўсадиган жойига экилади. Узи кўпаяди, кўчириб экишда ўсимликлар оралиғи 10x10 ёки 10x15 см. бўлиши керак.

Салқин ёки ярим соя жойларда, яхши ўғитланган, нам тупроқда яхши ўсади. Қуёшли жойларда эса гуллаш давомийлиги қисқаради. Суғоришни хуш кўради. Гулдонларни, яшиқларни эрта баҳорда безаш ва кесиш, қишда эрта етиштириш учун экилади.

КҮП ЙИЛЛИК ГУЛ ЎСИМЛИКЛАРИ ВА УЛАРГА ҚИСҚАЧАТАЪРИФ

Кўпгина турли-туман манзарали ўсимликлар орасида катта ўрин эгаллаган ўтсимон кўп йилликлар манзарали боғдорчилик ва истироҳат боғларида кенг ишлатилади. Айрим кўп йиллик ўсимликлардан дори тайёрлаш, озуқа етиштириш, атирчилик ва ҳоказоларда фойдаланилади. Боғдорчиликда кўп йиллик ўсимлик сифатида чиройли гулловчи ўтсимонлар ёки бир ерда ўсиб, бир неча йил давомида ўз чиройини йўқотмайдиган манзаравий баргли ўсимликлар тушунилади. Уларнинг гуллаши ва ҳосил бериши бир вегетацион давр билан чекланмайди, балки ҳар нили тикланади ва бир неча йил давом этади. Баъзи кўп йилликларнинг барглари қишда тўкилади ва фақат ер ости органлари сақланади. Баҳорда куртаклардан янги кўчатлар ҳосил бўлади.

Кўп йилликларнинг катта қисмини кўп гулловчи ўсимликлар ташкил этади. Уларнинг гул тузилиши турли-туман ва тусларга бой. Айрим кўп йилликларда (пион, пиёзли турлари ва бошқалар) вегетация даври тугагандан сўнг ер усти бир йиллик кўчатлар ва репродуктив органлари қурийдими, кейинги йилда эса ўсимлик сақланган илдизлар, илдизпоялар, пиёзлар ва туганаклардан қайта кўкаради, шу ёзда гуллар ва уруғлар беради. Бошқа кўп йилликларда (судралувчи флокс, ясколка, седумнинг айрим турлари ва бошқалар) кўчатлар қишда қуримайди, аммо бу даврда улардаги ҳаёт жараёнлари тўхтайдими. Кейинги йилнинг баҳорида уйғониб, куртакларидан кўчатлар ўсиб чиқади, гуллайди ва ҳосил беради.

Кўп йиллик ўсимликлар асосан ҳаётининг 2-3-йилларида манзарали кўринишга эга бўлади, бу 3-4 йил, пионларда эса бошқа жойга кўчириб ўтказилмаса 15 йилгача ва ундан кўп сақланади.

Барча кўп йиллик ўсимликлар гул куртакларининг ҳосил бўлиш тури бўйича тўрт гуруҳга бўлинади:

Наргис, лолалар гул органлари кейинги йилда гуллаш учун ёзда ҳосил бўлади. Пион, ирис, примула, бадан, арабисгул органлари кейинги баҳорда гуллаши учун кузда ҳосил бўлади.

Д е л ь ф и н и у м, ' л ю п и н, а х и л л е й, а л ь п кўқонгули, аквилегияларда шу йилда гуллаш учун ғунчалар баҳорда ҳосил бўлади.

Астильба, солидаго, гелениум, бўронсимон флоксларда шу йилда гуллаш учун ғунчалар ёзда ҳосил бўлади. Кўп йиллик ўсимликлар катталиги бўйича турли-тумандир. 1 м² майдонга қуйидаги миқдорда ўсимлик экиш мумкин: йириклари 1-4, ўрталари 6-8, майдалари 15-25 йирик пиёзликлар -40-60, жуда майда пиёзликлар 60 дондан кўп.

Бир неча йил давомида кўчатлар етиштириш, кўп йилликларни экиш ва уларни кўкаламзорлаштириш жойларида асраш, худди шунча майдонни бир йилликлар билан кўкаламзорлаштиришдан кўра арзонга тушади. Кўп йиллик ўсимликлар манзарали ва истироҳат боғларни эрта баҳорда безаш, кесиш материали олиш учун камёб ҳисобланади. Кўи йилликларнинг кўпгина турлари апрел ойи охирида, май ва июн ойида гуллаши мумкин. Май ойида кўп йилликларнинг кўпгина турлари ўсади, тез ривожланади ва экилган жойларни ўзининг ёрқин кўк ранги билан безайди. Шунингдек, бу ойда пионлар, лилиялар, флокслар ва лола сингари кўп йилликлар жуда чиройли гуллайди.

Кўп йиллик ўсимликларнинг ассартименти -турлар сони билангина эмас. балки навларнинг турли-туманлиги билан ҳам улкан ва бнр йиллик ўсимликлар ассортиментидан анча бойдир. Пионларнинг навлари 2000 тагача, флокслар-1500 та, лолалар 8000 та, ирислар 4000 тагачадир.

Барча кўп йиллик ўсимликлар ёруғликка муносабати бўйича қуйидаги гуруҳларга бўлинади:

Ёруғсевар ўсимликлар кўқонгуллар, гайллардия, кўкнори, флокс, юпиа баргли пион, лола ва бошқалар. Улар учун очиқ, яхши ёритилган жой зарур.

Соёга чидамли ўсимликлар аквилегия, борец, примула, хушбўй ва шохдор бинафша, астильба, гулсапсар унча қуюқ бўлмаган соёда ва ёйилиб турувчи ёруғликда яхши ўсади.

Соёсевар ўсимликлар спирея, папоротник, марваридгул, функиянинг яшил баргли шакллари. Уларни дарахт ва буталар тагидаги соё, қуёш нурлари кучсиз ўтувчи. ерга жойлаштириш мумкин.

Кўп йиллик ўсимликларни тупроққа муносабатибўйича 3 гуруҳга бўлиш мумкин:

Озуқ моддалари кам бўлган тупроқларда ўса олувчи ўсимликлар пастак гулсапсар, кўкнори, седум ва бошқалар.

Унумдорлиги ўртача бўлган тупроқларда яхши ўсувчи ўсимликлар аквилегия, кўқонгул, гипсофилла, дельфиниум, боғ ва сибир гул сапсари, люпин, шарқ кўкнориси, бойчечак, фрутильярия ва бошқалар.

Юқори унумдор тупроқларни талаб қилувчи ўсимликлар гиацинт, крокус, марваридгул, лилия, наргис, иион, лола, хризантема ва бошқалар. Кўп йиллик ўсимликларни қишлаш шароитига муносабати бўйича қуйидаги гуруҳларга бўлиш мумкин:

Очиқ ерда, усти ёпилмасдан қишлайдиган ўсимликлар аконит, аквилегия, кўп йиллик кўқонгул, вероника, чиннигул, дельфиниум, иберис, гулсафсар, лилейники, люпин, марваридгул, люттик, наргиснинг айрим навлари,незабудка, кўкнори, папартниклар, пион, примула, рудбекия, бинафша, флокс ва бошқалар.

Ўртаминтақада, усти ёпилган ҳолда қишлайдиганўсимликлар -Генри лилияси, Регале лилияси, гортензия, тацетлар гуруҳидаги наргислар.

Очиқ ерда қишламайдиган ўсимликлар георгина, канна ва ҳоказо. Уларнинг илдиз туганаклари ёки илдизлари қиш давомида омборхоналарда сақланади.

Кўп йиллик ўсимликлардан юқари бадий гулли композицияларни яратиш учун, уларнинг барча манзарали ва биологик хусусиятлари, баландлиги, тупининг шакли, баргларининг ранги ва ҳоказоларни кунт билан ўрганиш керак. Кўп йиллик ўсимликларни баландлиги бўйича қуйидаги гуруҳларга бўлиш мумкин:

Баҳайбат (азим) ў с и м л и к л а р, баландлиги 2 м. дан ортиқ. Истироҳат ва манзарали боғларга экиш, гуруҳлар, гулловчи ўсимликлар ва алоҳида экинлар учун тағ ранг ташкил қилишда ишлатилади. Шу мақсадда сахалин ва япон гречихаси, боршевик, рудбекия, коровяк ва бошқалардан фойдаланилади.

Балаланд бўйли кўп йилликлар, баландлиги 1 дан 2 м. гача, бу жуда катта ўсимликлар гуруҳидир. Улар борец, шпорник, солидаго, дельфиниум, кўп йиллик кўқонгул. Бу гуруҳ кўп йилликларнинг ишлатилиши турличадир. -

Урта бўйли кўпйилликлар, баландлиги 5 дан 1 м. гача. Жуда кўл сонли гуруҳ. Улар бўронсимон флокс, пион, гипсофилла, ромашка, аквилегия, минг йиллик ва бошқа кўпгина ўсимликлар. Асосан, массивлар, рабаткалар, ҳошиялар яратиш, кесиш учун ва ҳоказоларга ишлатилади.

Паст бўйли кўп йилликлар, баландлиги 24 дан 0,5 м. гача. Ҳошиялар ясашда, паст клумбалар, рабаткалар ва массивларда жуда чиройли кўринади. Улар баҳорги примула, лоланинг эртаги навлари, наргис, гиацинит, пастак гулсафсар, седум, вероникалар.

Митти кўп йилликлар, баландлиги 10 дан 25 см. гача, гиламли ўсимликлар -сифатида, альп тоғчаларини безаш ва бошқа экинзорлар учун ишлатилади.Улар марваридгул, бойчечак, хушбўй бинафша, флокс, шафран ва бошқалар.

Кўп йиллик ўсимликлар турли усулларда кўпайтирилади: уруғидан (дельфиниум, аквилегия), илдизларини бўлиш, пиёзи (лолалар, наргислар), илдизтугунаклар (георгина), пайванд қилиш (атиргул, дарахтсимон пион) .ва бошқа усуллар билан. Кўп йилликлар қоида бўйича,' бир жойга 2-5-10 йилга экилади. Шунга кўра ҳар йили кўчат тайёрлаб, экиш шарт эмас. Ўсимликларнинг ўзлари она туплардан кўпайишга тайёр бўлади. Кўп

йилликлар йиллар давомида бир жойда ўсганлиги учун, улар тагига солинадиган тупроқжуда кунт билан тайёрланиши керак. Ер 35-50 см. чуқурликда ҳайдалиши ва ҳар гектарига 100-150 т. органик ўғит солиниши мақсадга мувофиқдир. Бир вақтнинг ўзида катта миқдордаги минерал ўғитлар ҳам солинади.

Мамлакатимизнинг ўрта минтақасида кўп йиллик ўсимликлар баҳорда ёки эрта баҳорда экилади, бунда ўсимликлар яхши илдиз отади. Экиш муддатини аниқлашда эса қуйидаги қоидага амал қилиш мумкин: баҳорда гулловчи ўсимликларни, август-сентябр ойларида экиш тўғри бўлади, гуллаш муддати ёз-куз бўлган ўсимликларни эса баҳорда экиш керак. Кўп йиллик ўсимликлар олдингига, тенг чуқурликда экилади. Алоҳида ўсимликларда илдизлар тўлиғича қолдирилади, бошқаларида эса илдиз узунлигининг 1/3 қисми кесиб ташланади. Экишда ўсимликлар орасидаги масофа уларнинг ўсиш ва ривожланиш кучига кўра аниқланади. Зич қилиб экиш фақат алоҳида туп ўсимликлар учун, кўкаламзорлаштириш мақсадида биринчи йилларида қўлланилади, кейинги йилларда эса улар ўсиб зичлашади ва бирбирларини соя қилиб қўядилар.

Қуйида кенг тарқалган айрим кўп йилликларнинг қисқача тавсифи келтирилган.

Аквилегия, водосбор, орлик лютиклар оиласига мансуб ўсимлик. Мамлакатимизда 14 та тури мавжуд. Аквилегиянинг боғ шакли ва навлари асосан зангори водосбор ҳамда оддий водосборлардан, шунингдек, айрим бошқа турлардан келиб чиққан. Ўсимликнинг боғ турлари бўйи 40-100 см. Туплари ихчам, барглари яшил, кичик кесилган. Гулларининг Диаметри 3 дан 8 см. гача, тупнинг юқори қисмида жойлашган, букланган, чўзинчоқ гулоёқчали, қўнғироқсимон. Оқ, сариқ пушти, қизғиш, зангори кўк, бинафша ва олов ранг. Май охиридан июл охирига қадар гуллайди, шундан сўнг ўсимликнинг кўриниши, пасаяди. Узидан кўпаяди.

Тупларни бўлиш (кузда ёки баҳорда) ва янги уруғни экиш йўли билан кўпайтирилади. Уруғлар қиш олтидан очиқ ернинг жўяқларига, шунингдек, салқин иссиқхоналар ёки кўчатзорларга экилади. Кўчатлари доимин жойига кўчириб ўтқазилади. Катта ёшли ўсимликлар кўчириб ўтқазилганга чидамсиз. 1 м² ерга 10-201 туп ўсимлик ҳисобида, оралиқ 20-30 см. қилиб экилади. Ёруғ жойларда ҳам, ярим сояда ҳам яхши ўсади ва гуллайди. Тупроққа талабчан эмас, лекин юмшатиш ва озукали тупроқда яхшироқ ривожланади. Намсевар, аммо ўрта намликда ҳам ўсади. Гуллаб бўлгандан сўнг, гуллари кесиб ташланади. Бир жойда 3-5 йилгача ўсиши мумкин.

Кўп йиллик қўқонгул. Қўқонгулдошлар оиласига мансуб. Жанубий Европа, Осиё ва Шимолий Америкадан келтирилган. Кучли шохланган тупларининг баландлиги 1,6 м. га етади. Барглари тўқ яшил рангда, кичикроқ чўзинчоқ. Гулбанддаги гулчалар пушти, зангори, кўк ва бинафша рангларда, ўртасидаги эса сариқ рангда бўлади. Диаметри 1,5-4 см. бўлган гулбарглари қалқонига йиғилган. Кеч кузда гуллайди. Паст ҳароратда манзарали кўринишини йўқотмайди.

Асосан, тупини бўлиш ва уруғи билан кўпайтирилади, айрим ҳолларда салқин иссиқхоналарга қаламча қилинади. Кўп йиллик кўқонгул уруғлари униб чиқиш хусусиятини тез йўқотади, шунинг учун йиғиб олиш биланок уларни очик ерга ёки иссиқхоналарга қиш олдидан экиш керак. Баҳорда кўчатлар бошқа жойга кўчириб кўчат қилинади. Кузда ёки кейинги йил баҳорда доимий ўсадиган жойига 30 даи 40 см. гача ораликда экилади. Ҳар 3-4 йилда ёши катта ўсимликларни бўлиш ва бошқа жойга кўчириб ўтқазиб керак. Кўп йиллик кўқонгуллар ёруғ ёки ярим соя жойларда, кумок, етарли нам ва ўғитланган тўпроқларда яхши ўсади, гуллайди. Қурғоқчиликка чидамли ёки намликка ўртача талабчан ўсимлик бўлса ҳам суғоришни хуш кўради.

Гуруҳлар, тошли жойлар, рабаткалар ва ҳимоя ҳошияларда экиш учун ҳамда кесишга ишлатилади, кесилган гуллар сувда 10-14 кунгача сақланади.

Бруннера-Говзабонгулдошлар оиласига мансуб ўсимлик. Келиб чиқиш макони Олтой ўлкаси. Ўсимликнинг баландлиги 40-60 см. Пастки барглари йирик, юқордагилари майдароқ, юраксимон, май ойида гулчайди. Оч зангори рангдаги гуллари незабудка гулларини эслатади. Гуллаб бўлгандан сўнг ўсимлик манзараси йўқолади.

Кузда тупларни бўлиш ва уруғ экиш йўли билан кўпайтирилади. Баҳорда доимий ўсувчи жойига 25-35 см. масофада экилади. Тупроққа ва парваришга талабчан эмас, сояга чидамли. Клумбалар, рабаткалар, миксбордерлар, гуруҳларни баҳорги безаш учун, айрим ҳолларда кесиш учун ишлатилади.

Гайлардия гибридли йирик гулли мураккабгулдошлар оиласига кирувчи ўсимлик. Америкадан келтирилган. Кучли шохланган, лекин ихчам тупли, баландлиги 35 дан 70 см. гача, барглари чўзинчоқ. Гул-баргларининг диаметри 4 дан 10 см. гача, оддий ёки серяпроқ, сариқ, олов ва жигар рангларда ола-була бўялган. Май ойи охиридан совуқ тушгунча гуллайди. Кузги совуқларга чидамли. Гулбаргларининг сўлиши билан ўсимлик манзарасидаги чирой ўз хусусиятини йўқотади.

Тупларни бўлиш ва март ойида сепиладиган уруғлар орқали кўпайтирилади. Ниҳоллар кўчатзор ёки салқин иссиқхоналарга кўчириб ўтқазилади. Ўсимликлар кузда очик ерга доимий ўсиши учун оралиғи 20 дан 26 см. гача масофада экилади. Гайлардия бир жойда 4-5 йил яхши кўкаради, сўнгра ўсимликни бўлиш ва янги ерга кўчириб ўтқазиб керак. Урта минтақада қиш совуқларига чидамли. Қуёш яхши тушадиган жойларда, курук, сув ўтказувчан, енгил тупроқларда яхши ўсади ва гуллайди. Суғорилишга мойил. Ҳошиялар, ҳосил қилишда клумбалар, тошли боғчаларда экиш учун ва кесишга ишлатилади.

Геленум кўқонгуллилар оиласига мансуб ўсимлик. Шимолий Америкадан келтирилган. Гулчиликда асосан кузги геленум экилади. Ўсимлик баландлиги 1 дан 1,8 м гача. Барглари ништарсимон, четлари майда тишли. Гулбарглари диаметри 3 дан 6 см. гача бўлади. Тилчали гуллари сариқ, қизил, олов ва жигар рангларда. Уртадаги гуллари эса тилчали гуллар рангидан тўқроқ.

Август ойида совуқ тушгунча гуллайди. Салгина совуққа чидамли. Гулбарглари сўлиши билан ўсимликнинг манзарали қиёфаси пасаяди. Тупларни

бўлиш йўли билан баҳорда ёки кузда, қаламчалар билан кўпайтирилади. Геленум уруғдан ҳам кўпайтирилади, лекин бу йўл билан олинадиган авлоднинг манзарали сифати турличадир. Шунинг учун кўпинча кўпайтиришнинг вегетатив усули қўлланилади. Доимий ўсадиган жойига ҳар бир туп оралиғи 30-40 см. масофада экилади. Бир жойда 3-4 йилгача етиштирилади.

Қуёшли ва ярим соя жойларда, унумдор, юмшоқ ҳамда сув ўтказувчан тупроқларда яхши ўсиб гуллайди. Қурғоқчиликка чидамли ёки сувга эҳтиёжи ўртача. Баланд бўйли навларга ип тортиш керак. Ҳар 2-3 йилда туплар тагига озукали тупроқ солиш керак. Гуруҳларда, миксбордерларда ва кесишга ишлатилади.

Дельфиниум айиқтовондошлар оиласига мансуб ўсимлик. Европа, Осиё, Шимолий Америка ва Африканинг жанубий ва ўрта қисмларида бу тур кенг тарқалган. Гулчиликда экиладиган дельфиниумнинг шакллари ёввойи ҳолда ўсувчи ўсимликларни гибридлаш натижасида олинган.

Ўсимликнинг бўйи 0,8 дан 1,5 м. гача, гулбаргининг диаметри 2-3 см. Гулларининг ранги оқ, зангори, кўк, бинафша. Кўпинча бу туслар ўзаро уйғунлашган бўлади. Оддий ва серяпроқ шакллари мавжуд. Июл ва айрим ҳолларда сентябр ойларида қайта гуллайди. Гуллаб бўлгандан сўнг манзараси йўқолади.

Тупларни бўлиш орҳали ва уруғдан кўпайтирилади. Уруғ апрел ойида экилади, ниҳоллари салқин иссиқхона ёки кўчатзорларга кўчириб ўтказилади. Кузда доимий ўсадиган жойига экилади. Уруғдан етиштирилган кўпгина она ўсимлик навлари ўзининг манзарали хусусилтларини йўқотади. Тупларни бўлиш кузда, айрим ҳолларда баҳорда амалга оширилади. Иссиқхона ёки кўчатзорларга 6-10 см. узунликдаги поялар қаламча қилинади. Илдиз отгандаи сўнг ўсимлик очиқ ердаги доимий жойига экилади. Экиш пайтида туплар орасидаги масофа 30 дан 40 см. гача бўлиши керак. Ўсимлик бир жойда 4 йил ўсиши мумкин.

Қуёшли ва сояроқ жойларда, ишланган боғ тупроғида яхши ўсади ва гуллайди, намликка ўртача ва кам талаб қилади. Гуллаб бўлган кўчатлар кесиб ташланади. Гуруҳлар, миксбордерлар, алоҳида экинлар, бир томонлама рабаткалар учун, айрим ҳолларда кесишга, деворларни манзарали безашга ишлатилади.

Боғ гулсафсар, касатик сафсаргулдошлар оиласига мансуб ўсимлик. Кенг тарқалган, гулчиликда бир неча минг навлари мавжуд. Манзарали боғдорчиликда гибридли гулсафсардан келиб чиққан нав ва шакллари тарқалган. Улар гулларининг ранги, ҳажми ва шакли бўйича фарқланади. Гибридли гулсафсардаи ташқари, пастак бўйли гулсафсар (баландлиги 30 см. гача) ҳам экилади, у Шимолий Кавказ ва Украинанинг жанубида ёввойи ҳолда ўсади. Кэмпфер гулсафсари Узоқ Шарқда ўсади, барглари жуда ингичка, ранги ҳар ҳил, қишда унинг устини ёпиш шарт. Сибир гулсафсари ёввойи ҳолда Европанинг ўрмон-дашт минтақаси ва Сибирда ўсади, барглари ингичка, гуллари майдароқ, тўқ-кўк ва оқ рангларда, хушбўй, ўткир хидли.

Гибридли гулсафсарнинг боғ шакллари -поясиз, ўтсимон, баландлиги 30 дан 90 см. гача бўлган ўсимликдир. Барглари ингичка, тик турувчи, қиличсимон. Диаметри 8 дан 15 см. гача бўлган гуллари чиройли, оригинал шаклда, узун баргсиз гулбандларда бир нечтадан (5-9 та) бўлади, 2-3 та гуллар бир вақтда очилади, хушбўй ҳидга эга, ранги оқ, сариқ, пушти, хира қизил, зангори, кўк, бинафша тусларда.

Апрел, май ойлари охиригача, айрим ҳолларда июн ойининг биринчи ўн кунлигида гуллайди. Гуллашдан тўхтагач, ўсимлик манзараси кўримсиз бўлиб қолади.

4 йилдан сўнг ёз охири ва куз бошларида илдиз пояни бўлиш йўли билан кўпайтирилади, чунки илдизпоя бўлингандан сўнг гуллаш сезиларли пасаяди ва кейинчалик умуман тўхтайтиди. Кавлашдан олдин барглари калта қилиб (ердан 10-15 см.) кесилади. Тупни кавлаб олиб, шундай бўлиш керакки, бунда ҳар бир қисмда илдиз поянинг 2-3 та ўсиш куртаклари мавжуд бўлсин. Баҳорда ёки кузда экилади.

Уруғдан гулсафсарнинг ёввойи ҳолда ўсувчи турлари кўпаяди. Бу кўпайтириш усули уруғчиликда (селекцияда) ҳам қўлланилади. Уруғлар кузда ёки баҳорда сепилади. Тугунакли гулсафсарни болачалари билан кўпайтириш мумкин. Гуллар 25-30 см. масофада Экилгани маъқул. Еруғ жойларда яхши ўсади ва гуллайди, лекин сояроқ жойларда, юмшоқ ёки механик таркиби ўрта унумдор тупроқларда ҳам ўса олади, намсевар. Қишга тупроқ юмшатишиб, илдиз поялар кўмилади. Сувда ғунчалари яхши очилади.

Марваридгул лилиядошлар оиласига мансуб ўсимлик. Урмонда ёввойи ҳолда ўсади. Тупининг баландлиги 30 см. Илдизпоя куртакларидан 2-3 та чўзинчоқсимон барглари ўсиб чиқади. Гуллари майда кўнғироқ шаклда, чиройли, ранги оқ, ҳиди ёқимли, гулпоясида 8-12 тадан бўлади, серяпроҳ. Апрель ойи охири май ойи бошларида гуллайди. Гуллаб бўлгандан сўнг, марваридгул экилган жойлар қисман манзарасини йўқотади.

Асосан илдизпояларини кузда бўлиш йўли билан кўпайтирилади. Уруғдан ҳам кўпайтириш мумкин. Кўчатлар 3-4 йил гуллайди. Бир жойдан бўлинмаса ва кўчирилмаса 10 йилдан ортиқ ўсади. Экиш пайтида туплар орасидаги масофа 12 дан 16 см. гача бўлади. Совуққа чидамли. Соя жойларда, дарахтлар тагида яхши ўсади ва гуллайди. Тупроқ ғўнг ва баргли чириндилар билан ўғитланган, озуқали, юмшатишган ёки ўртала зичликда бўлиши керак. Тупроқ қатламини чиринди билан юмшатиш мақсадга мувофиқдир.

Истироҳат боғларида чиройли ер қопловчи ўсимлик сифатида ишлатилади. Боғ шакллари кесишга, тезлаштириб етиштиришга, миксбордерларда ишлатилади.

Люпин (лупин) дуккакдошлар оиласига мансуб ўсимлик. Шимолий Америкадан келтирилган. Баландлиги 40-60 см. дан 1,2 м. гача бўлиб, барглари чиройли, бармоқсимон. Диаметри 1-1,5 см. бўлган гуллари зич конуссимон гулбарглarga йиғилган. Ранги оқ, пушти, сариқ, қизил, кўк, бинафша. Май, июн ойларида гуллайди. Кузда қайта гуллаши мумкин. Гуллаб бўлгандан сўнг ўсимлик манзараси пасаяди, шунинг учун сўлиган кўчатларни кесиб олиб ташлаш керак.

Асосан уруғдан кўпайтирилади, тупларини бўлиб кўпайтириш кам қўлланилади. Апрель ойида уруғ сепилади. Ниҳоллар кўчатзорлар, салқин иссиқхоналаргил ва очик ердаги жўякларга кўчириб ўтқазилади. Августсентябр ойларида ўсимлик доимий ўтқазадиган жойига, 30-40 см. масофада зкилади.

Қуёшли, иссиқ ва соя жойларда, унумдор, сув ўтказувчан, нам тупроқларда яхши ўсади ва гуллайди. Бир жойдан иккинчи жойга кўчириб ўтқазилмаса ва бўлинмаса 4-5 йил ўсиши мумкин. Илдизининг юқори қисми ҳар йили ўсгани учун ҳар кузда устига унумдор тупроқ сепиш тавсия этилади. Люпин ўсимлиги тупроқни азот билан бойитади, бу унинг илдизида ривожланадиган тугунак бактерияларининг ҳаёт фаолиятига боғлиқдир.

Гуруҳли ва алоҳида экнш учун, миксбордерлар ва кесишга ншлатилади.

Шарқ кўкнориси кўкноригуллиллар оиласига мансуб ўсимлик. Кавказдан келтирилган. Поялари қаттиқ, баландлиги 60-100 см. Барглари илдиз олдига йиғилган, йирик керткли. Гулларининг диаметри 10 дан 18 см. гача, ранги қизил ёки пушти, оддий ва серяпроқ.

Апрел ойи охирида, май ойида ва айрим ҳолларда июн ойида гуллайди. Битта гул 2-3 кун гуллайди, шундан сўнг ўсимлик манзараси камаяди, ёзнинг иккинчи ярмида эса манзараси бутунлай йўқолади. Кузда ёмғирдан сўнг янги барглар пайдо бўлади.

Уруғдан, айрим ҳолларда тупни бўлиш ва илдизпоя ҳаламчаси билан кўпайтирилади. Март ойида уруғ сепилади, кўчатзорлар, иссиқхоналар ёки очик ердаги доимий жойига кўчириб ўтқазилади. Қишдан олдин ҳам эса бўлади. Бир жойда 10 йилгача ўсиши мумкин. 40.50 см. оралиқ масофада йкилади.

Очик қуёшли жойларда сув ўтказувчан ҳамда яхши ҳайдалган боғ тупроғида яхши ўсади ва гуллайди. Намликка эҳтиёжи ўртача. Безак учун фойдаланилган гулларнинг сўлиган қисмини кесиб туриш тавсия қилинади. Гуруҳли ва алоҳида экиш мақсадида, миксбордерлар, кўп йил гулловчи майсазорлар, шунингдек, гулларидан фойдаланишда кесиш учун ҳам ишлатилади. Бунда энди очила бошлаган ғунчалар кесилади, чунки, гуллари сувда узоқроқ сақланади.

Пиретрум, майда гулли ромашка мураккабгуллиллар оиласига мансуб ўсимлик. Кавказдан келтирилган. Тупининг баландлиги 40-80 см. поялари шохланган. Барглари майда кесилган. Гулбарглари диаметри 2 дан см. гача. Улар оддий, ярим серяпроқ ва серяпроқ бўлади. Ранги оқ ва тўқ пушти кўринишида. Май-июн ойларида гуллайди, сўлиганлари кесиб турилса, август ойининг иккинчи ярми ва сентябр ойининг бошларида гуллаши мумкин. Гуллаб бўлгандан сўнг эса ўсимлик ўзининг манзарали кўринишини йўқотади.

Бўлиш йўли билан куртақдан, айрим ҳолларда' уруғдан кўпайтирилади. Уруғлар апрел ойида кўчатзорларга ссилади. Очик ердаги жўякларга эрта баҳорда ва қишдан олдин экиш ҳам мумкин. Доимий жойига кўчириб кўчат қилинади. Ўсимликлар август-сентябр ойларида бўлиб, доимий жойига 25-35 см. масофада экилади. Бир жойдан бошқа жойга кўчириб ўтқазилмаса ва бўлинмаса 3-5 йил ўсади. Қишга чидамли, ўрта зонада қишда усти ёпилмайди.

Қуёшли, ярим соя жойларда, кумлоқ, унумдор, сув ўтказувчан тупроқларда яхши ўсади ва гуллайди. Рабаткалар, миксбордерлар, гуруҳларда экиш ҳамда гулларида фойдаланишда кесиш учун ҳам ишлатилади. Сувда 4-(3 кун сақланади.

Примула, первоцвет бинафшагулдошлар оиласига мансуб ўсимлик. Қуйидаги турлари кенг тарқалган: по-ясиз, баланд, тилла р а н г, майда тишли, баҳорги, оддий ва бошқалар. Ўсимлик баландлиги 10 дан 30 см. гача. Илдиз олди барглари чўзинчоқ. Гуллариининг диаметри 1 дан 2,5 см. гача, турига кўра соябонли ёки бошчали гулбаргларга йиғилган. Ранги оқ ва тўқ қирмизи тусларда. Қорлар эриши билан 3-4 ҳафта гуллайди. Гуллаб бўлгандан сўнг ўсимлик манзараси пасаяди.

Асосан тупли бўлиш билан ва янги йиғилган уруғлардан кўпайтирилади. Кўчатлар доимий жойига кўчириб ўтказилади. 15-20 см. оралиқ масофада экилади. Тупи бўлинмаса ва кўчириб ўтқазилмаса, бир жойда 4-5 йил давомида ўсиши мумкин. Соя жойларда, енгил, серчиринди, сув ўтказувчан тупроқларда яхши ўсади ва гуллайди. Парваришни ёқтиради, қишга чидамли. 2 йилдан сўнг кузда илдизига озукавий тупроқ сепилади, акс ҳолда ўсаётган илдиз поялар музлаб қолиши мумкин. Гуруҳли экинлар, клумбалар ва гулзорларнинг хошияларини баҳор пайтида безашда ишлатилади.

Спаржа, аспарагус пиёзгулдошлар оиласига мансуб ўсимлик. Ёввойи ҳолда Европанинг барча жанубий туманларида учрайди. Туининг баландлиги 180 см. гача етади, ихчам бўлади. Гуллари хира, новдалари жуда манзарали.

Уруғдан ва айрим ҳолларда тупини бўлиш билан кўпайтирилади. Уруғлар апрел ойида сепилади, май ойида доимий жойига кўчат қилнади (уяга 2-3 тупдан), чунки кўчириб ўтқазилмади чидамсиз.

Туплар куз ёки баҳорда бўлинади, уларни эҳтиётини қилиб тупроқ билан бирга кавлаб олинади. Экиш пайтида оралиқ масофа 40-60 см. бўлиши лозим. Бир жойдан бошқа жойга кўчириб ўтқазилмаса ва бўлинмаса 10-15 йил ўсиши мумкин. Очиқ ва ярим соя жойларда, жуда унумдор енгил, юмшатирилган тупроқларда яхши ўсади ва гуллайди.

Гулдасталар оранжировкаси учун кесишга, шунингдек, гуруҳли манзарали экинлар ва сабзавот ўсимлиги сифатида ишлатилади, лекин бунда унинг агротехникаси кескин ўзгаради.

Тоғ бинафша бинафшадошлар оиласига мансуб ўсимлик. У ёввойи ҳолда Европа ва Урта Осиёнинг тоғли туманларида ўсади. Пояларининг баландлиги 20-25 см. Барглари йирик тишли, гуллариининг диаметри 4-5 см-, ранги оқ, зангори, тўқ-кўк, сариқ, бинафша ва бошқа туслари ҳам бор. Бутун ёз давомида гуллайди. Гуллаб бўлгандан сўнг, жуда кам ҳолларда ўсимлик манзараси ўзгаради.

Тупини бўлиш ва уруғ билан кўпайтирилади. Аирелмай ойларда сепилади. Кўчатлари салқин иссиқхоналар ёки кўчатзорларга кўчириб экилади. Кузда ўсимликларни доимий жойига, орасидаги м.асофа 10 дан 20 см. гача қилиб экилади. Бир жойдан бошқа жойга кўчириб ўтқазилмаса ва тупи бўлинмаса 4-5 йил ўсиши мумкин. Қуёшли жойларда, қумоқ тупроқларда яхши ўсади ва гуллайди.

Хушбўй бинафша ёввойи ҳолда Европада учрайди. Гулчиликда кўпгина маданий шакллари етиштирилади. Ўсимликнинг баландлиги 15-20 см. барглари тухумсимон-учли, тишлидир. Гулларининг диаметри 1,5 дан 25 см. гача, хушбўй ҳидли, ранги оқ, пушти-қизил, тўқбинафша тусида. Апрель ойида гуллайди, айрим ҳолларда кузда қайта гуллаши ҳам мумкин.

Тупларини бўлиш билан, айрим ҳолларда уруғидан кўпайтирилади. Туплари оралиғи 10 дан 15 см. гача масофада экилади. Бир жойдан бошқа жойга кўчириб ўтқазилмаса ва тупи бўлинмаса 3-5 йил ўсиши ва гуллаши мумкин. Кўёшли жойларда яхши ўсади ва гуллайди, ярим сояга -чидамли, тупроққа талабчан эмас, қишга чидамли. Миксбордерлар ва хошиялар ўрнида экиш учун ишлатилади.

Фукция, хоста пиёзгулдошлар оиласига мансуб ўсимлик Узок Шарқдан келиб чиққан. Ўсимликнинг баландлиги 40 дан 50 см.гача, гуллаш даврида эса 100 см. гача. Барглари йирик, узунчоқ, ранги оч-яшил ёки олабула. Гуллари ингичка, кўнғироқ шаклида, оқ ва бинафша-пушти рангда. Июл ойида сентябр ойигача гуллайди. Гуллаб бўлгандан сўнг туплардаги чиройли баргларнинг мавжудлиги сабабли ўз манзарасини сақлайди. Тупини бўлиш билан кўпайтирилади. Экиш пайтидаги оралиқ масофа 30 дан 50 см. гача. Тупи бўлинмаса ва бошқа жойга кўчириб ўтқазилмаса 4-6 йил ўсиши мумкин. Қишга чидамли. Етарли намда сув ўтказувчан, серчиринди тупроқларда яхши ўсади ва гуллайди. Соясевар, парваришни, суғоришни, озиклантиришга талабчан. Барг ва гуллари манзара ҳамда чирой бсрувчи ўсимлик сифатида, гуруҳларни майсазорлар фониди ташқил қилиш учун, рабаткалар ва йўлакчалар бўйлаб хошияларда, миксбордерларда, шаршаралар ва тошли жойларда экилади.

Оқ ромашка, мойчечак, нивяник мураккабгулдошлар оиласига мансуб ўсимлик. Ёввойи ҳолда Европа ва Осиёда кенг тарқалган. Ҳозирги вақтда унинг кўпгина боғ шакллари ва навлари мавжуд. Тупининг баландлиги 50-90 см. га етади, маданийлаштирилган шакллари эса ундан ҳам баландроқ. Пояси кучсиз шохланган, барглари тўқ-яшил рангда, каттиқ, асосан илдиз олдида йиғилган, поя барглари кам. Гулбаргининг диаметри 7-12 см. ва ундан кўпроқ, четки гулларининг кўп қисми оқ рангда, ўртасидагилари (найсимонлари) сариқ рангда бўлади. Июнь-июл ойларида гуллайди. Гуллаб бўлгандан сўнг, ўсимлик манзарали кўринишини йўқотади. Ўсимлик илдиз поялариини бўлиш ва уруғини очиқ ерга сепиш орқали кўпайтирилади. Кўчатлари икки йилдан сўнг гуллайди. Экинларнинг оралиқ масофаси 30-40 см. бўлади. Ўсимликнинг илдиз пояси бўлинмаса ва бошқа жойга кўчириб ўтқазилмаса, 3-4 йил ўсиши мумкин. Совуққа чидамли, лекин ҳар йили чиринди сепиб туриш керак. Офтоб жойларда, маданийлаштирилган боғ, етарли нам тупроқларда яхши ўсади ва гуллайди. Гуллик безак бериладиган жойда гуллаб бўлган гулбарглари кесиб ташланади. Гуруҳларда, миксбордерларда экилади, фойдаланиш учун эса асосан гулшоҳлари кесилади.